

Secretarieel Jaarverslag over 2023

In 1979 is de Stichting tot Behoud van de Veluwe Sprengen en Beken (de Bekenstichting) opgericht met als doel het unieke sprengengebied van de Veluwe te behouden, te onderhouden en waar mogelijk te herstellen. Dat is nu 45 jaar geleden. In die 45 jaar is het accent verschoven van onderhoud van de sprengen en beken, nu primair een taak van de waterschappen, naar kenniscentrum en bewustwording bij instanties en bij het grote publiek. Hieraan hebben wij ook in 2023 gewerkt, in dit jaarverslag gaan wij hierop in.

Bestuur, Statuten

Het bestuur van de Bekenstichting bestond in 2023 uit Ella de Hullu (voorzitter), Roel Gorter de Vries (secretaris), Fer Jantzen (penningmeester), Yolt IJzerman, Jan Harm Bosch, Peter Smits, René Harleman en Beerd Volkers.

Beerd Volkers is in februari 2023 uit het bestuur getreden i.v.m. potentiële belangenverstrengeling, hij heeft een baan geaccepteerd bij drinkwaterbedrijf Vitens. Het bestuur heeft hem hartelijk bedankt voor zijn jarenlange betrokkenheid bij en inzet voor de Bekenstichting.

Bureausecretariaat Zwier Hottinga-Doornbosch, e-mail info@bekenstichting.nl.

Verder zet zich een groot aantal vrijwilligers in voor de Bekenstichting. De actuele lijst van vrijwilligers is te vinden op de website: [Organisatie – De Bekenstichting](#)

De statuten van de Bekenstichting waren na bijna 45 jaar toe aan herziening i.v.m. bovengenoemde accentverschuiving in de activiteiten en de veranderde wetgeving rond stichtingen. In 2023 zijn de statuten aangepast en in februari 2024 bij de notaris gepasseerd. De doelstelling van de Bekenstichting is nu in de statuten als volgt geformuleerd:

De stichting heeft ten doel het beschermen, herstellen en verbeteren van Veluwe sprengen en beken alsmede de landschappelijke, cultuurhistorische, recreatieve en waterhuishoudkundige omgeving waarin deze voorkomen.

De Stichting tracht haar doel te verwezenlijken door het:

- vergroten van de bekendheid van sprengen en beken;
- uitvoeren en laten uitvoeren van onderzoek ter vergaring van kennis;
- ontwikkelen en geven van onderwijs en voorlichting;
- gevraagd en ongevraagd geven van adviezen aan overheden, andere rechtspersonen en aan natuurlijke personen;
- gebruik maken van haar toekomstige rechten bij privaat- en publiekrechtelijke rechtspersonen;
- opzetten van netwerken van betrokkenen bij de beken;
- verrichten van al hetgeen naar het oordeel van het bestuur dienstig kan zijn om de doelstelling te bereiken, alles in de meest uitgebreide zin genomen.

Contactpersonen

De effectiviteit van de Bekenstichting is voor wat er in het veld gebeurt in hoge mate afhankelijk van de contactpersonen die de ontwikkelingen rond “hun bekenstelsel” volgen, en van vrijwilligers die zich op andere wijze inspannen om de doelen van de Bekenstichting te behartigen. Vanuit het bestuur wordt het contactpersonen bestand al jaren gecoördineerd door René Harleman. In de loop van 2023 is Peter Smits hier aan toegevoegd, Peter voor de (zuid) Veluwezoom, Gelderse Vallei en Leuvenumse en Hierdense beek, René voor de beken van de oost en noordoost Veluwe en de Randmeerkust.

Verjonging van het vrijwilligersbestand is essentieel voor de toekomst van de Stichting – belangstellenden zijn dan ook zeer welkom om, bijv. via info@bekenstichting.nl, contact op te nemen met het bestuur !

Communicatiemiddelen

Om het sprengenbekenlandschap zichtbaar te maken voor een breed publiek gebruiken wij meerdere communicatiemiddelen.

Het kwartaalblad de Wijerd wordt aan alle donateurs toegestuurd, maar ook aan openbare bibliotheken in de regio en aan instanties die met de beken te maken hebben. De Wijerd is ook digitaal te lezen op onze website. Donateurs die liever alleen de digitale versie willen ontvangen kunnen dit aangeven bij het secretariaat, info@bekenstichting.nl. De Wijerd wordt verzorgd door een zeer toegewijde redactie onder leiding van Henri Slijkhuis.

Wij streven er naar dat de druk- en verzendkosten van de Wijerd afgedekt worden met de minimum donatie. In verband met de algemene kostenverhoging hebben wij de advies-donatie verhoogd van € 20,- naar € 25,-.

Wij streven er naar om 4 maal per jaar een nieuwsbrief uit te sturen aan alle donateurs en vrijwilligers van wie wij een e-mail adres hebben, en op onze website. De nieuwsbrief wordt samengesteld door het bestuur.

De website van de [Bekenstichting](https://www.bekenstichting.nl) is ook een zeer belangrijk communicatiemiddel. Eind 2023 was er een wisseling van webmaster. Wij danken Chris Veldkamp voor zijn inzet en verwelkomen Erik Braam als onze nieuwe webmaster, te bereiken via webmaster@bekenstichting.nl.

Voor de Bekenstichting als kenniscentrum speelt de [Beken Atlas Veluwe](https://www.bekenatlasveluwe.nl) een cruciale rol. Er loopt nu een project om de digitale atlas en de hieraan gekoppelde beschrijvingen van beken en molens te actualiseren. Tot nu toe maakten wij voor de digitale kaarten gebruik van een licentie van de provincie Gelderland, maar sinds kort hebben we een onafhankelijke licentie. De drijvende krachten achter de Bekenatlas zijn Wiebe Kiel en Carel Stortelder.

Het bestuur overweegt of en hoe we actiever aanwezig moeten zijn op sociale media als communicatiekanaal.

De Bekenstichting heeft een uitgebreid archief, maar dat is momenteel slecht toegankelijk. Het papieren archief loopt tot begin jaren 2000. Het bevindt zich in het Streekarchief Epe, Hattem en Heerde (<https://www.streekarchiefepe.nl/>). Het archief wordt momenteel op orde gebracht en geïnventariseerd door Gerard Broer. De index zal via de website beschikbaar worden gesteld, de documenten zijn dan op het archief in te zien.

Het archief over de afgelopen 20 jaar is voornamelijk digitaal. Dit is centraal opgeslagen in een Microsoft TEAMS systeem. Het bestuur beraadt zich nog, hoe dit breed toegankelijk gemaakt kan worden.

Educatie is ook een vorm van communicatie, voornamelijk gericht op basisscholen, met als primair doel de kinderen vertrouwd te maken met de sprengen, beken en molens in hun omgeving, zie [Educatie – Bekenstichting - Doel en inhoud](#).

Dit is zeker een activiteit waar wij de inzet van meer vrijwilligers zouden kunnen gebruiken !

Wat er speelde in 2023

Het is niet onze bedoeling hier te herhalen wat er in de nieuwsbrieven stond, dus wij beperken ons tot de hoofdlijnen.

De Bekenstichting was (deel-) eigenaar van een aantal beken, wat was ondergebracht in een afzonderlijke stichting "Beheer". Dit beekbezit is een financieel risico voor de Bekenstichting, o.a. vanwege onderhoudsverplichting, terwijl de formele zeggenschap over de beken beperkt is omdat er doorgaans meerdere eigenaars zijn. Daarom is een aantal jaar geleden besloten om dit bezit af te stoten. De verkoop van het volledige beekbezit aan het Waterschap Vallei en Veluwe is nu voltooid.

Hoewel het waterschap verantwoordelijk is voor het onderhoud van de sprengen en beken op de Veluwe, worden er een aantal door vrijwilligers schoon gemaakt. Met het Waterschap Vallei en Veluwe is nu overeengekomen dat de bij de Bekenstichting geregistreerde vrijwilligers tijdens een bekenactie in hun werkterrein via het waterschap verzekerd zijn.

De Bekenstichting heeft in 2023 een aantal zienswijzen ingediend met betrekking tot ontwikkelingen die mogelijk invloed kunnen hebben op de beken:

- Ontwerp-Natuurherstelplan Beken - Natura-2000 Veluwe van de provincie Gelderland
- Milieueffectrapportage (MER) Grondwaterwinning Parenco Renkum
- Recreatieve ontwikkeling brongebied Beekhuizense beek, gem Rheden en provincie Gelderland
- Ontwerp-Omgevingsvisie gemeente Heerde

De werkgroep Hydrologie is in gesprek met betrokken instanties over drinkwater-winningsplannen van Vitens (Aanvullende Strategische Voorraden / Adaptieve Strategie Drinkwatervoorziening; ASV / ASD).

Voor diverse bekenstelsels worden momenteel Landschapsecologische Systeem Analyses (LESA) uitgevoerd door de verantwoordelijke partijen. Aangezien deze studies de basis moeten leggen voor toekomstig beheer, volgen wij dit waar mogelijk.

Met het huidige nationale nieuwbouwbeleid is er een zeker risico dat gebouwd zal worden in het sprengenbeeklandschap. Als dit onvermijdelijk is, willen wij bereiken dat de beek op een positieve manier in het nieuwbouwplan wordt ingepast waarbij de cultuurhistorische waarden beleefbaar blijven.

Dit is een duidelijk voorbeeld waar wij de ogen en oren van onze contactpersonen en donateurs ter plaatse nodig hebben om er op geattendeerd te worden dat er een ontwikkeling gaande is !

Maar een klein deel van de watermolens die er ooit op de Veluwe waren, bestaat nog. Lang niet al de resterende molens hebben een beschermde status. Voor een aantal molens spannen wij ons actief in om ze voor de toekomst zeker te stellen.

Ook hier hebben wij de contactpersonen en donateurs nodig om ons te waarschuwen wat er mogelijk staat te gebeuren. Met name is er een groot risico als een (voormalige) molen te koop komt te staan !

Om de zichtbaarheid van, en de waardering voor het sprengbekenlandschap te verbeteren zoekt de werkgroep Cultuurhistorie een mogelijkheid om hieraan een speciale status te geven. De meest kansrijke optie lijkt de Unesco Mens & Biosfeer (M&B) status. Daarbij gaat het om de relatie tussen de mensen het landschap, en hoe de mens van het potentieel van de omgeving gebruik heeft gemaakt. De sprengbeken, gegraven om watermolens te laten draaien, zijn hiervan een heel mooi voorbeeld. Hoewel de M&B-status geen wettelijke bescherming geeft aan het erfgoed, is het wel een erkenning van de waarde hiervan. Die erkenning kan bijdragen tot de waardering van het erfgoed, en daarmee tot het behoud ervan.

De werkgroep heeft met veel partijen gesproken: Unesco Nederland, de provincie, gemeentes, terreinbeheerders etc. Het idee wordt door de meeste partijen positief ontvangen, maar de grote vraag is welke organisatie dit wil trekken - voor een vrijwilligersorganisatie als de Bekenstichting is dat een te grote kluit. Wordt vervolgd !

Een groot zorgpunt blijft de watervoerendheid van de beken. Dit verschilt sterk per beek en per jaar, maar ook in voorzomer 2023 hebben weer een aantal beken droog gestaan. Na de overvloedige regen van afgelopen herfst en winter lopen de beken nu heel goed, maar ook in een wat nattere zomer voeren de meeste beken niet genoeg water om een molen te laten draaien.

Grondwaterwinning op de Veluwe, maar ook bemaling van de kwelgebieden rond de Veluwe zijn belangrijke oorzaken voor de verlaging van de grondwaterpeil op de Veluwe. Een vrij kleine lokale daling van het grondwater kan al tot gevolg hebben dat een spreng droog valt.

Beheersing en beperking van wateronttrekking is dus een belangrijk onderwerp in onze gesprekken met diverse partijen, dat is hierboven ook al een paar keer benoemd.

-o-o-o-